

системою, наприклад, з української мови.

Оцінка «10» ставиться, якщо учень знає матеріал в обсязі, що виходить за межі програми.

Оцінка «9» ставиться, якщо учень досконало знає матеріал, повно його викладає, виявляє певне розуміння вивчаного, обґрунтовує свої думки, застосовує знання на практиці, наводить необхідні приклади не тільки за підручником, а й самостійно складені, робить самостійні висновки, узагальнення.

Оцінка «8» ставиться, якщо учень дає правильну повну відповідь, виявляє розуміння матеріалу, наводить правильні приклади за підручником, але не робить самостійних висновків, узагальнень.

Оцінка «7» ставиться, якщо учень добре володіє матеріалом, дає чіткі формулювання, наводить приклади, але допускає поодинокі негрубі помилки, які одразу ж виправляє після зауваження вчителя.

Оцінка «5» ставиться, якщо учень чітко і повно дає відповіді з ключових питань, але не наводить чітких прикладів, не знає подробиць, не робить узагальнень.

Оцінка «4» ставиться, якщо учень виявляє знання з вивчаної теми, але допускає помилки, які не впливають на розуміння основного матеріалу, в формулюваннях, може навести деякі приклади.

Оцінка «3» ставиться, якщо учень виявляє знання і розуміння основних положень вивчаної теми, але викладає матеріал неповно, схематично.

Оцінка «2» ставиться, якщо учень не знає більшої частини матеріалу, не може сформулювати основних визначень.

Оцінка «1» ставиться, якщо учень проявляє повне невміння і небажання вчитися.

Оцінювання диктантів

Оцінювання диктантів пропонуємо проводити шляхом підрахування поми-

негруба помилка і два виправлення.

Оцінка «7» — допускаються дві помилки і два виправлення.

Оцінка «6» — допускаються три помилки і два виправлення.

Оцінка «5» — допускаються чотири-п'ять помилок і два виправлення.

Оцінка «4» — допускаються шість помилок і два-три виправлення.

Оцінка «3» — допускаються сім помилок і кілька виправлень.

Оцінка «2» — допускаються вісім-дванадцять помилок.

Оцінка «1» — більше дванадцяти помилок.

Обсяг диктанту визначити в кількості слів, які запропоновано в нинішніх діючих програмах.

За таким зразком можна розробити норми оцінювання знань з інших предметів для всіх видів робіт. Сподіваємося, що освітяни підтримають думку про наслідну потребу змін у системі оцінювання знань, умінь та навичок учнів.

Розвиток творчих здібностей учнів на уроках образотворчого мистецтва

Володимир ТОМАШЕВСЬКИЙ.

*викладач кафедри образотворчого мистецтва
Криворізького державного педагогічного університету,
член Співки художників України*

Розвиток творчих здібностей учнів на уроках образотворчого мистецтва в загальноосвітній школі — складний педагогічний процес, передумовою якого до деякої міри є формування певних навичок у сім'ї та дошкільних дитячих закладах. Змістом цього педагогічного процесу є поступове зростання творчої активності школярів, набуття умінь технічного характеру для оволодіння образотворчою грамотою під керівництвом викладача та загальний розвиток як особистості, розширення кругозору, свідомого світосприйняття.

Проблему розвитку творчих здібностей учнів у процесі навчання образотворчому мистецтву досліджували досить давно і вирішувалась вона різними шляхами. Ще до недавнього часу велика увага приділялась «техніці»: особливостям художнього матеріалу, змішуванню різних кольорів, що в першу чергу підпорядковувалось малюванню того чи іншого предмета з натури. Аналізуючи навчальні посібники і підручники з образотворчого мистецтва для загальноосвітньої школи, неможливо не помітити, здебільшого, поетапно розкладені засоби ма-

лювання, наприклад, осіннього листа, сніговика, дерева, окремих та загальних елементів зображення. У завданнях дуже детально пояснюється, яким чином це треба робити: спочатку наноситься малюнок, потім береться, наприклад, жовтий та зелений колір, змішується, додається трохи червоного та акуратно наноситься на попередній малюнок. Потім, просихаючи, фарба наноситься ще в тих місцях, де цього вимагає малюнок. Завершується все проробкою дрібних деталей. Таким чином, величезна увага приділяється саме «техніці», яка вимагає

чіткого дотримання певної жорсткої схеми. Якщо ж це тематична композиція, то вона є простим повторенням календарного плану (вересень — «Спогади про літо», жовтень — «Золота осінь», грудень — «Зима», січень — «Новорічні свята» тощо) без будь-яких творчих знахідок з боку як викладачів, так і учнів.

У багатьох загальноосвітніх школах процес навчання на уроках образотворчого мистецтва і досі йде саме

за таким принципом, нівелюючи особистість та її творчі можливості для розвитку. Якщо ж за основу викладання взяти лише завдання фактор у розвитку творчих здібностей школярів, у кращому разі можна досягти бездоганного виконання того чи іншого завдання і прищепити стереотипний спосіб мислення. Видатний російський психолог Л.Виготський писав, що дитячий малюнок хоч іноді й не має певного естетичного вигляду, але завжди є дуже відрадним фактором. Він вчить дитину оволодівати системою своїх переживань, перемагати і переборювати їх. При цьому основними педагогічними вимогами виступає психологічність дитячого малюнку, тобто перевірка і контроль переживань, що приводять до його появи, а не об'єктивна оцінка штрихів і ліній. «Професійне навчання техніці кожного мистецтва як проблема загальної освіти і виховання, — писав Л.Виготський, — повинно бути введене у визначені рамки, скорочене до мінімуму, і головне, повинно узгоджуватись з іншими двома лініями естетичного виховання: з особистою творчістю дитини та з культурою художнього сприйняття. Тільки те навчання техніки корисне, яке переступає за цю техніку і навчає творчим умінням: створювати або сприймати» (2).

Альтернативою такого процесу навчання є педагогічні програми, які вважають проблему розвитку творчих здібностей учнів як комплекс питань з активізації уваги, пам'яті й образного мислення. Вікові особливості школярів, їхнє незвичне і неординарне сприйняття довколишнього світу, казковість мислення, загострене відчуття добра і горя, моральних та етичних цінностей — все це є тією основою, на яку звертається особлива увага. Але слід зазначити, що недоліком таких програм є орієнтація на осмислення лише окремих предметів чи явищ, а не внутрішнього світу, здебільшого на конкретизацію засобів, уяви, образів. У цьому випадку на уроках образотворчого мистецтва викладання ведеться за допомогою традиційних методів: словесних (бесіда, розповідь), наочних (показ репродукцій, дитячих малюнків) та практичних (показ та безпосереднє виконання). У такій формі, як зазначалося, практичний метод не може бути головним у творчому процесі формування здібностей. Слово, яке лежить в основі словесного методу, навіть, якщо воно поетичне, не здатне повною мірою вирішити проблему. А чи може наочність розбудити самостійне мислення, якщо в учня є власне бачення світу? Повинно бути щось дівіше, окрім цих методів. Вирішити цю проблему, на нашу думку, допомагає використання музики на уроках образотворчого мистецтва.

Від розв'язання цього питання залежить емоційний настрій учня, його готовність мислити, переживати, творчо виражати лише особисте, ні на кого не схоже, чуттєве і вразливе. Л.Виготський наголошував, що перед тим, як повідомити те чи інше знання, вчитель повинен викликати відповідну емоцію і потурбуватися про те, щоб вона була пов'язана з новим знанням. «Тільки те знання можливо прищепити, яке пройшло крізь почуття учнів. Все інше є мертвим знанням, що вбиває усяке живе ставлення до світу» (3). Завдання педагога — розбудити в кожній дитині прекрасне, добре, гарне засобами такої ж доброї і прекрасної музики, яка зможе настроїти не тільки окремого учня, а й весь клас на певну хвилю, примусити прислухатися до почуттів і хвилювань, навчитися осмислювати їх. Для того, щоб музика на уроці образотворчого мистецтва виконала свою роль, треба ще й поступово вчити учнів не тільки слухати і сприймати її, а й переживати її зміст.

Ще в 70-х роках відомий педагог і музикант Д.Кабалевський розробив музично-педагогічну концепцію, яка виходила з того, що основним завданням музики в загальноосвітній школі є не стільки навчання їй, скільки вплив за її допомогою на духовний світ учнів. Там мова йшла про уроки музики, але те саме можна сказати і про уроки образотворчого мистецтва. Згадаймо хоча б основний закон дитячої творчості, сформульований Л.Виготським: цінність дитячої творчості слід вбачати не в результаті, не в продукті творчості, а в самому процесі. Важливо не те, що створять діти, а що вони створюють, творять і практикуються в творчій уяві та її втіленні.

Чому саме музика повинна відігравати одну з головних ролей на уроках образотворчого мистецтва? Тому що вона оперує засобами емоційної дії, звертається переважно до почуттів, по своєму відображає реальний світ, людські настрої в притаманних їй умовних звукових образах. Система музичних образів апелює, насамперед, до сфери людських переживань, пробуджує нові думки в слухачів. «Музика — це мова почуттів, а мелодія передає найтонші відтінки переживань, що недоступні слову», — писав видатний педагог В.Сухомлинський (9). Тому разом зі словесним, наочним та практичним методами метод музичного впливу на уроках образотворчого мистецтва дасть вчителю головний стимул для активізації творчих здібностей учнів.

Слід зауважити, що практика використання музики на уроках образотворчого мистецтва в загальноосвітній, художній школах і школах естетичного виховання не нова, але на відміну від загальноприйнятої конкретизації образного уявлення про предмет чи явище, де музика використовується

загалом як ілюстрація до теми, що вивчається, учнів на уроках образотворчого мистецтва слід навчати передавати абстрактному й образному мисленню плямами (темними чи світлими, теплими чи холодними), лініями, конкретними образами, де повинно домінувати особисте враження від пережитого. Враховуючи вікові особливості школярів, зазначимо, що це повною мірою стосується і початкової школи. Музика, яка у запропонованому нами випадку є об'єктом безпосереднього зображення, дасть змогу ознайомити учнів з складовими (колір, штрих, лінія, пляма) та основними поняттями образотворчого мистецтва (симетрія, асиметрія, статика, динаміка, ритм, рух, «теплі», «холодні» кольори, композиція, образ тощо), провести паралель з музичною нотою, звуком, тембром, водночас вдосконалюючи техніку виконання у практичній роботі. Критерієм успішності навчання на уроці є те, наскільки учні зрозуміли і досягнули основну тему твору, наскільки повно відчули і пережили запропонований музичний фрагмент і за його допомогою засвоїли те чи інше поняття.

Відомий педагог і вчений Ш.Амонашвілі писав, що в усіх творах мистецтва відображене чуттєве, емоційне ставлення до людей, природи, до себе, до життя в цілому. Симфонії, художні полотна, пластичні рухи тіла — це різні форми прояву людської радості, суму, бажань, і щоб зрозуміти їх, необхідно знати мову кожного мистецтва. «І я хочу, — писав він, — щоб діти не сьогодні, так завтра відкрили для себе навколишню дійсність і засвоїли ту різну мову, що її зображує. Тоді, я певний, вони краще пізнають себе, а самовираження у музиці, малюнку, танцях стане для них процесом естетичної насолоди, радості сприйняття світу» (1).

Література

1. Амонашвили Ш.А. Здравствуйте, дети! — М., 1983. — 208 с.
2. Виготский Л.С. Воображение и творчество в детском возрасте. — М., 1991. — 93 с.
3. Виготский Л.С. Педагогическая психология / Под ред. В.В. Давыдова. — М., 1991. — 480 с.
4. Гадалова И.М. Методика викладання музики у початкових класах. — К., 1994. — 272 с.
5. Громов Е.С. Природа художественного творчества. — М., 1986. — 237 с.
6. Игнатъев Е.И. Психология изобразительной деятельности детей. — М., 1959. — 190 с.
7. Кабалевский Д.Б. Как рассказывать детям о музыке? — М., 1989. — 191 с.
8. Неменский Б.М. Мудрость красоты. Книга для учителя. — М., 1987. — 255 с.
9. Сухомлинский В.А. Мудрая власть коллектива. — М., 1975. — 83 с.